

VENEZUELA

NEOLIBERALISMOAREN EKAITZ PERFECTUA

Hugo Chavezen garaipenaren ostean, kapitalismo globalizatuaren aldeko eta kontrakoan ikur eta jomuga bilakatu da Venezuela. Herrialdeak bizi duen krisi ekonomiko, politiko eta militarrek parez pare jarri ditu inperialismoaren interesak, Hego Amerikako indar neoliberalen goraldia eta ezkerreko gobernuen kontraesanak. Ideien eztabaidari pistolen mintzoa gailentzen ari zaio une erabakior hauetan, multinazionalen menpeko hedabideek nota bakarreko pieza hedatzen duten bitartean.

Axier Lopez

@axierL

ARGAZKIAK: SANTI DONAIRE

Bi urte eta erdiren bueltan Hego Amerikako eskuin neoliberalak Argentinako eta Peruko hauteskundeak irabazi ditu, Bolivian Evo Morales berriz aurkezteko aukera deuseztatu du, Kolonbiako bake akordioa blokeatu du eta Dilma Russef Brasilgo boteretik erauzi du, besteak beste. Batzuek, interesatuki, ziklo aldaketa deitzen diote, baina hitz handiegiak dira horiek Bolivia, Ekuador, Kuba eta agintean diren zenbait gobernu progresista ez dituelako kontuan hartzen. Halere, zalantzarik ez da haizeak ez duela ezkerreko gobernuen aldera egiten. Eta jakina, Venezuela eta chavismoa ez dira salbu. Aspaldi ezagutu gabeko krisi sozial, ekonomiko, politiko eta militarra bizi du herrialdeak.

Krisi ekonomiko larrian sartu da herrialdea –petrolioaren prezioaren jaitsierak sakonduta– eta horren ondorioz herritarren zati handi bat hilabete amaierara heldu ezinik dago. Zatituta zegoen oposizioa indartu da azken lau urteotan eta ezkerreko hainbat sektoreen kritikak ugaritu dira Maduroren gobernuak hartutako zenbait erabakiek hauspotuta. Nazioarteko finantza-botearearen, multinazionalen meneko hedabideen, AEBen eta Venezuelako interes ekonomiak dituzten gobernu neoliberalen –Espainia buru– ohiko presioa areagotu da chavismoaren aurka. Bi “lagun” indartsu galdu ditu Venezuelak, Brasil eta Argentina indar neoliberalen esku geratu ostean. Venezuelako oligarkiak

blokeo ekonomikoa indartu du eta kaletan protestak, istiluak eta erasoak gertatzen ari dira ia egunero...

Nola heldu gara honaino?

Chavezek 1998ko azaroan hauteskundeak irabazi zituenetik, etengabeak izan dira chavismoa boteretik botatzeko saiakerak, 2002ko estatu kolpe militarra barne. Baina oraingo saiakerak elementu gehiago barnebiltzen ditu.

2013ko apirilera arteko hauteskunde guztiak irabazi zituen chavismoak. Azken horietan, Chavez hil osteko lehenetan, jauzi kualitatiboa gertatu zen, oposizioa hauteskundeak irabaztear izan zelako: Henrique Capriles opositoria eta Nicolas Maduroren arteko aldearen bozen %1,60ra murriztu zen. Chavismoa ahul zegoela irizita, oposizioak kale istilu bortitzak antolatu zituen 2014 otsailean. “Guarimbos” delakoak 43 hildako eta 500 zauritu utzi zituen. Gobernuak eutsi zion erasoari eta Leopoldo Lopez oposizioko buruetako bat epaitu eta kartzelara sartu zuten istilu horiek antolatzea egotzita. Nazioarteko indar eskuindarrek Venezuelako gobernuaren aurka egiteko argudio nagusietako bat bilakatu zuten Lopez preso politikotzat hartuta. Besteren artean Espainiako gobernuak eta EAEko Legebiltzarrak eskatu zuten bere askatasuna. Gobernuaren aurkako nazioarteko presioa handitzeko baliogarria izan zen.

Chavismoaren irudia kaltetuta atera zen eta oposizioak, Capriles buru, 2015eko abenduko hauteskundeak jarri zituen jo-puntuan. Baita estreinako aldiz irabazi ere. Oposizioa osatzen duten talde politiko guztiak batzen dituen Mesa de Unidad Democrática-k (MUD) Asanblada Nazionaleko (AN) –Venezuelako legebiltzarra– eserlekuen bi heren irabazi zituen. Orduz geroztik, botere exekutiboaren (gobernua) eta legegilearen (AN) arteko talkak etengabeak izan dira. 2016ko urtarriletik hona ANk onartutako legeak indargabetu ditu Justizia Epaitegi Gorenak, “aginteari men ez egitea” leporatuta Asanbladari. 2016ko urrian presidentea kargugabetezari buruzko erreferenduma antolatzeko prozesua geldiarazi zuen Hauteskunde Batzordeak, sinadura bilketan oposizioak iruzurra egin izana argudiatuta. Aurtengo martxoan Asanbladari eskumen guztiak kendu eta bere egin zituen Epaitegi Gorenak hiru bat astez. 2016ko eskualdeetako hauteskundeak

atzeratu zituen gobernuak eta alderdi politikoak erregistratzeko arau berria onartu zuen, gobernuarekin kritiko diren talde txikiak zokoratuz. Ordurako, kritikak ez zetozen eskuinetik bakarrik.

“Gobernuaren estatu kolpea” eta “konstituzioaren urraketa” salatu ditu oposizioak eta nazioarteko albiste agentzia eta hedabide mainstream-aren bultzada interesatuari esker, gatazka nazioarteko agendatan sartzea lortu dute. Gobernuaren irudiak okerrera egin du azken urte eta erdian, eta alferrikakoak izan dira oposizioarekin negoziatzeko gobernuak agertutako borondatea, Aita Santuak eta nazioarteko hainbat herrialdeetako presidente ohien babesa izanik ere. 2017arekin batera, herrialdea krisi politiko eta ekonomiko larrian sartuta, bere burua indartsu ikusten zuen oposizioak nekez izango zuen abagune egokiagorik egoera oraindik ere muturrerago eramateko. Gerra militar eta ekonomikoaren txanda zen.

Dozenaka hildako eta ehunka zauritu

Apirilaren hasieratik ekainaren 22ra arte, 75 pertsona hil dituzte zifra ofizialen arabera, beste iturri batzuek 94 direla diote eta oposizioak beste zenbaki batzuk erabiltzen ditu. Zein den gatazka politikoaren biktima eta zein ez ere borroka eremua da Venezuelako. Datuak datu, errealitatea da apirilaren hasieratik protestak bata bestearen segidan izan direla, kaleak istilu zelai iraunkor bilakatu. Maiatzaren erdialdean, Defentsa Ministerioak 2.000 soldadu mugiarazi zituen eta beste 600 eramane zituen betidanik oso gatazkatsua izan den Kolonbiako mugara, Tachira estatura.

Egoeraren gordintasun osoa erakutsi zuen 21 urteko Orlando Figueraren hilketak. Maiatzaren 20an Caracaseko Altamira plazan manifestatzen ari ziren oposizioko kideek labanez eraso egin ostean bizirik su eman zioten. 15 egunetara hil zen.

Gatazkaren alde bortitzak protagonismoa irabazi du azken hilabeteotan. EHUko Parte Hartuz ikerketa taldeko kide Luismi Uhartek gertutik ezagutzen du hango errealitatea eta argi du eskuinak biolentziaren alde egindako apustua gero eta agerikoagoa dela. Hiru aktore nagusi nabarmendu ditu: “paramilitarrak, Venezuelako aspaldi ari direnak baina azkenaldian hirian presentzia handiagoa hartu dutenak; oposizioaren

esku dauden zenbait auzo eta herritako Polizia batzuk eta ordaindupeko gaizki-leak". Uharteren hitzetan estrategia horrek uztartzen ditu hilketa selektiboak eta azpiegitura publikoaren aurkako erasoak –ospitaleak, garraio publikoak, ikastetxeak, elikagaiak banatzeko zentroak, hornidura elektrikoaren aurkako sabotajeak eta beste–.

Urte asko eman ditu Venezuelako Mikel Zuluaga ekintzale bilbotarrak eta segurtasun ezaren gaia ere oposizioarekin lotu du. "Ordainpeko delinkuentziaren bitartez, El Salvadorreko Mara taldeen antzera antolatuta, kalean segurtasun ezaren sentazioa sustatzen ari da oposizioa. Eta kaos moduko hori, bere horretan, oso errentagarri zaie AEBei. Gobernu chavista bota ez badute ere, *nokeatuta* daukate barne mailako gatazka konpontzen. Oso ondo daki imperialismoak Latinoamerikako herrien berpiztearen bihotza Venezuela izan dela eta berau desaktibatzen nahikoa dutela anabasa, ez dute behar beraiek babestutako oposizioaren garaipen argi bat. Oposizioa ez da homogenea, talde askoren pilaketa da eta aurrera begira oso zaila izango da hauteskundeetan betikotzea".

Venezuelan bizi den Marco Teruggi kazetari franko-argentinarrak, ekainaren 19ra arte izandako 90 hildakoak aipatu ditu bere blogean. "Zortzi dira segurtasun indarrek hildakoak, baina

gainerakoez eskuinak ez du inolako ardurarik hartzen, eta sistematikoki gobernuari leporatzen dizkio oposizioak berak hauspotutako istiluen ondorioak. Ez da kasualitatea, estrategia da. Jendartea polarizatu nahi dute 'bestearen' (chavismoa) ukazioa eta suntsipenaren bitartez. Gizartea hitz egiteko tresnak galtzen ari da".

Giro oldarkorren erakusgarri, erreportaje hau idazten ari garen egunean oposizioko hainbat kidek Poliziaren helikoptero bat lapurtu eta Justizia Epaitegiari eta Barne Ministerioari eraso egin diete tiroz eta granadaz. Oscar Perez militarrek erasoaren egiletza aitortzen duen bideoan gobernuak (armen bitartez) botatzeko deia zabaldu du. Ez da estatu kolperako dei bakarra izan. Leopoldo Lopezek kartzelatik edo berriki Mariano Rajoy edo Donald Trumpekin elkartu den bere emazte Lilian Tintorik "armada gobernuaren aurka oldartzera" animatu dute. Voluntad Popular alderdiko aurpegi esanguratsuenak dira biak.

Kubarekiko harremanak leuntzen ari zen garai berean, Barack Obamak Venezuela AEBetako segurtasun nazionalerako etsai izendatu zuen. Ondotik, etorri da Amerikako Estatuaren Erakundearen (OEA) bitartez, Venezuela politikoki eta ekonomikoki presionatzeko erabakia, 1962an Kubarekin egin zuten bezala, OEAtik bota arte.

Hego Amerikako historia kolpistari muzin eginez baina, Venezuelako oro har, gaur gaurkoz gobernuarekiko leialtasun handia agertu du armadak. Armada ez da ordea, talde armatu ofizial bakarra herrialdean. Pasa den hamarkadan herri miliziak sortu zituen gobernuak eta dozenaka milaka herritarrek formakuntza militarra jaso zuten. Horiei gehitu behar zaizkie auzo askotan esperientzia militarra duten talde politikoak. "Kanpo zein barne mailako injerentziei aurre egiteko prestutasuna" adierazi dute talde horiek. Eta nahi beste arma dago Venezuelakoan.

Herritarren bizi-baldintzak, gobernuaren etsairik gogorrena

Gobernuak boterea galtzeko duen areriorik indartsuena da herritarrentzat gero eta jazanezinagoa den krisi ekonomikoa. Azken urteotan inflazioak gora egin du etengabe, herrialdearen zorra handitu den abaila bertsuan. Nazioarteko Diru Funtsearen arabera, ekonomiak %7,4 egingo du atzera eta inflazioa %720koa izango da 2017an.

Demokrazia politikorik ez da, demokrazia ekonomikorik gabe. Herritarren beharrak asetzea eta oinarriak jartzeari etorkizunean ere hala izan dadin; bi erronka horiek dira edozein gobernu demokratikoren lehen helburuak. Lehenengoa lorgarria da, baina biga-

rrena iraultzailea da Hego Amerikan eta Ertamerikan, non herrialde guztiek oraindik ez duten lortu ekonomia kolonialaren murrizketatik askatzea. Lehengaien menpekotasuna ia erabatekoa da gehienetan, esportatzen dutenaren prezioarekiko esklabu dira. Venezuelen murrizketak horrek izen bat du: petrolio.

Mendetan inposatutako egitura ekonomikoa eraldatzea oso zaila da, baina ez daiteke esan chavismoa ez denik, saiatu, industrializazioa eta elikadura burujabetza sustatzeko saiakerak sendoak izan baitira, besteak beste. “Petrolio erreitea” deitzen diote. Baina errealitatea oso gordina da: petrolioaren pisuak BPGn ez du atzera egin, %90tik gora dago. Eta zaila dirudi horri buelta emateko moduan izatea orain, egoera ekonomikoa aurreko urteetako baino okerragoa izanik.

Petrolioaren prezioa altuaren errentari esker gauzatzen zituen Chavezek aldatzea sozial asanguratsu gehienak. 2008an kupelak 130 dolar balio zuen, egun 40 inguruan dago. Horren ondorioetako bat herrialdearen zorra handitzea izan da, gobernuak ez baitu gastu publikoa murriztu nahi izan.

“Sektore pribatuari protagonismo handiago ematea erabaki du gobernuak, produkzio nazionala handitzeko bide neodesarrollistatik jo du”, dio EHUko irakasle Uhartek egoera ekonomi-

koa hobetzeko gobernuaren neurriez galdetuta. Chavismo kritikaren eta talde ekologisten kritikak eragin dituzten neurriak dira. “Batetik, Orinocon urrea, burdina, nikel, ikatza eta bestelako lehengaiak ateratzeko lur eremua 100.000 km² handitu du. Bestetik, kanpoko enpresa gehiago ekarri asmoz, petrolio ustiatzeko baldintzak malgutu ditu eta ‘Ekonomia Bereziko Eremuak’ sortu, kanpoko inbertsioak errazteko baldintzak ezarri”.

Gainera, oinarritzko produktu askotako prezioak kontrolatzeko Estatuak ezarritako mekanismoak progresiboki ezabatu izanak ez ditu salneurriak egonkortu eta botikak eta elikagaiak eskuratzea zailagoa da herritar gehientzat.

Zuluagaren ustez, 1998an chavismoa ez zen zerotik abiatu. “Jaso zuten estatu oligarkikoaren oinarriak ez dira desagertu eta funtsezkoak diren zenbait arazotan eragin zuzena dute. Adibidez, boterea jabetza indibidual gisa ulertzea (‘herri edo auzo honetan hauteskundeak nik irabazi didudanez, altxorra orain nirea da’), ustelkeria eta klientelismoa ere sintoma nabariak dira eta bereziki azpimarratzekoa da erakundearen eraginkortasun eza. Chavismoaren sektore asko gaitz horiek erazten saiatu badira ere, hor diraute. Bestela ezin da ulertu, chavismotik oposiziara eta

Ezkerretik eskuinera: ehunka lagun Nicolas Maduro presidenteari adi manifestazio baten amaieran, oposizioak azken urteotan antolatutuen mobilizazio ugarietako bat eta oposizioko buru Henrique Capriles jarraitzailez inguratuta.

kontrako norabidean, ‘bandoz’ aldatzen den pertsonen mugimendu etengabea. Askok boterea berea dela uste dute eta ez herriarena”.

Krisi ekonomikoiari eta haren kudeaketari beste aldagai garrantzitsu bat gehitu behar zaie: gerra ekonomikoa. Venezuelako oligarkia eta nazioarteko finantza boterearen gidaritzapean, herritarren egunerokoan ondorio kaltegarriak eragin dutela dio Uhartek: “monetaren kanbio-tasa manipulatu dute merkatu beltzean, patronalaren hainbat taldek oinarritzko lehengaien hornidura eten eta ekoizpena murriztu dute, hiperinflazioa sustatu dute, finantza mailan herrialdea itotzen saiatu dira eta herritarrek likideziaz gabe uzteko, diru transakzioak sabotatu dituzte, besteak beste”.

Konstituzioaren moldaketa eta hauteskundeak

Urte honen bukaeran eskualdetako hauteskundeak izango dira, baina 2018ko amaierarako iragarrita daudenak mugari izango dira, orduan presidentea aukeratuko baitute. Inork ez du zalan-

tzatan jartzen egungo testuinguruan chavismoa galtzaile aterako litzatekeela edozein motatako hauteskundetan, hala adierazten dute joerek eta inkesta guztiek. Beraz, egoera politikoan, eta batez ere, egoera ekonomikoan errotiko aldaketarik lortu ezean nekez irudika daiteke gobernu aldaketa ez den beste agertokirik 2018ko amaierarako.

Chavismoak lor al dezake urte eta erdian horrelako aldaketa sakonik botere faktiko guztiak kontran izanda? Zaila dirudi, baina zalantzarik gabe ausardia jokatu beharko du esparru guztietan jauzi kualitatiboen bila, bereziki ekonomiaren kontrola berreskuratzeari begira. Lehen apustu handia Biltzar Konstituziogilea da.

“Biltzar Konstituziogilea osatzeko deia luzatu dugu bakea bilatzeko, biolentoak eta faxistak garaitzeko, aldatu beharreko guztia aldatua izan dadin, iraultza berrituzko eta ustelkeriari, burokratismoari eta gaizki egina dagoen guztiari parez pare aurre egiteko”. Nicolas Maduroren hitzek adierazten dute prozesu konstituziogilearen aldeko apustuaren garrantzia. Botere legegile eta exekutiboaren arteko kolapsoa gainditzeko, maila handiko gune instituzional bat sortzeari ekin dio gobernuak. Honezker 55.000 lagunek baino gehiagok eman dute prozesuan parte hartzeko izena.

Chavismoaren zenbait lorpen sozial eta esperientzia interesgarriri –demokrazia zuzenarekin lotutako botere komunalaren sistema, adibidez– maila konstituzionala eman nahi die biltzarrek. Chavismo kritikoa ere begi onez ikusten dituen aldaketak dira, baina prozesua hasieratik bertatik kritika artean jaio da. Batetik, konstituzioa aldatzea hitz handiak dira, eta ohikoa izaten da

» **M. ZULUAGA:**

“Chavismoak jaso zuen estatu oligarkikoaren oinarriak ez dira desagertu eta horren ondorio dira ustelkeria, klientelismoa eta erakundeen eraginkortasun eza”

» **Venezuela indar neoliberalen esku erortzea kolpe gogorra lizateke boterean erreferente asko ez dituen ezkerrentzat**

herreritarrek erreferendum bitartez berrestea, baina prozesuak ez du galdeketarik aurreikusit. Bestetik, alderdi politikoak alboratuz, Biltzarreko hautagaiak sektoreka eta lurraldeka aukeratzeak gobernuak gehiengoa bermatzeko eginko mugimendu gisa hartu dute askok.

Marco Teruggi kazetariak Biltzar Konstituziogilea abagune bezala ikusten

du chavismoarentzat. “Prozesu konstituziogilea aukera bat izan daiteke, gatazka ideien eztabaida demokratikora itzularazteko, chavismoa barrutik eraldatzeko eta prozesu parte-hartzailearen bitartez hauteskundeetan berriz ere gehiengoa izateko aukera berreskura dezan. Baina azken aukera izan daiteke”.

Oposizioak hasieratik adierazi du ez duela horretan parte hartuko eta beraz, zaila dirudi gatazka politikoaren konponbidea hor sor litekeenik. Uharteren ustez, asmo onak bai, baina zalantza handiak daude oinarritzko arazo konpontzeko baliagarria izango ote den. “Astearen amaierara heldu ezinean den herritarraren egoera hobetzeko balioko al du? Jendeak erabaki ekonomikoak eskatzen ditu”.

Zuluaga ere ildo beretik mintzo da: “Kafe, azukre eta irinik –Venezuelako elikaduren oinarri batzuk– lortzea ezinezkoa bada, herritarrak kalera aterako dira. Chavezek etxebizitza publikoak milioika oparitu zituen, ikaragarria izan zen, baina horren ostean etxebizitzagatik chavista izan den jendeak ez badu arepa bat erosteko gaitasunik, kalera aterako da. Horrela ez jokatzeko oso ideologia sendoa izan behar da. Gaitz guztiak ezin zaizkio inperialismoari leporatu, hori gobernuaren kalterako da. Funtsezko aldaketa behar da, eta hori lortzeko herritar asko eta askoren bultzada ezinbestekoa da”.

Denborak argituko ditu zalantzak, baina asko dago jokoan herrialdeko mugetatik harago ere. Venezuela indar neoliberalen esku erortzea kolpe gogorra lizateke boterean erreferente asko ez dituen ezkerrentzat, eta bereziki bigarren independentziaren bidean sakondu nahi duten Amerikako herrientzat. ■

ARGIAren buletin@

Orain gaika ere bai:
feminismoa, euskara,
herri mugimenduak,
kultura, ekonomia soziala...

Sartu eta aukeratu zure informazioa:

www.argia.eus/buletinak

